

ГЕНЕЗИС ТА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРАВА

Досліджуються проблеми формування і концептуалізації політичного права. Вивчається політико-правова спадщина мислителів минулого, які стояли біля витоків політичного права. Концептуальний аналіз наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених свідчить, що без політичного права неможливий продуктивний та динамічний розвиток суспільства і держави, як і повноцінне функціонування особи. Зроблено висновок, що поява у науковому дискурсі політичного права, його оформлення у самостійний напрям досліджень свідчать про нерозривну єдність політики і права, зростання ролі останнього в регулюванні політичних відносин, організації та діяльності держави і суспільства.

Ключові слова: політичне право, правова політологія, політика, право, держава.

Batanova Nataliya. Genesis and conceptualization of political law

The article explores the problems of formation and conceptualization of political law. The political and legal heritage of thinkers of the past who stood at the origins of the birth of political law is studied. The conceptual analysis of the scientific views of native and foreign scientists shows that without political law, productive and dynamic development of society and the state, as well as the full functioning of the individual, are impossible. It is concluded that the emergence in the scientific discourse of political law, its design in an independent direction of research testify to the indissoluble unity of politics and law, the increasing role of the latter in regulating political relations, organization and activity of the state and society.

Key words: political law, legal political science, politics, law, state.

У доктрині правової політології концепт політичного права не є абсолютно новим. Проблема формування політичного права була об'єктом дослідження багатьох мислителів ще давніх часів, які вважали, що політичне право є природним прагненням людини до організації та упорядкування своєї життєдіяльності. Нині до поняття політичного права звертаються чимало

вітчизняних та зарубіжних науковців, методологічні підходи та погляди яких є важливим ідейно-теоретичним підґрунтям правової політології.

Джерела формування правової політології були закладені ще у працях Сократа, Цицерона, Платона, Арістотеля, Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Г. Гегеля, К. Шмітта, М. М. Коркунова, Б. М. Чичеріна, С. Дністрянського, В. Й. Старосольського, Б. Кістяківського та інших мислителів. Їх політико-правові погляди, сформульовані ними теорії та доктрини стали не лише філософським підґрунтям подальшого формування правового підходу до політики, закріплення ідеї верховенства права, а й сприяли зародженню концепту політичного права.

Вважається, що одним із засновників теорії політичного права був Ш.-Л. Монтеск'є. Він обґрунтував теорію поділу влади та множинності природних форм правління, які відповідають загальному духові нації. В історії держави він виділяв чотири типові форми правління: демократію, аристократію, монархію та деспотію. Ідеал держави для мислителя — це вільна держава, що базується на концепції поділу влади. Мета теорії поділу влади — гарантувати безпеку громадян від свавілля і зловживання владою, забезпечити їхню політичну свободу, зробити право справжнім регулятором відносин між громадянами та урядом.

Аналізуючи поняття свободи, він розрізняв природну і політичну свободу. Перша існує тільки в досуспільному стані; як і рівність, вона — «предмет турботи дикунів» і забезпечується звичаями. На зміну досуспільному станові приходить суспільство як результат природного бажання людей жити в колективі. Але в суспільстві люди втрачають природну свободу та рівність, оскільки між ними починаються війни, розбрат, боротьба за владу. Щоб покласти цьому край, люди змушені приймати закони, що регулюють відносини між людьми, і створюють державу для управління суспільством. Закони в державі відновлюють свободу і рівність, але неминуче набувають політичного характеру і тісно зв'язані з правом. «У природному стані люди народжуються рівними, — писав Монтеск'є, — але вони не можуть зберегти цієї рівності — суспільство забирає цю рівність у них, — і вони знову стають рівними тільки завдяки законам». Керуючись

таким уявленням, Монтеस्क'є так визначав політичну свободу: «Свобода є право робити все, що дозволено законами. Якби громадянин міг робити те, що цими законами забороняється, то у нього не було б свободи, оскільки те ж саме могли б робити й інші громадян»¹. Зв'язок політичної свободи з правом і його реальним здійсненням мислитель підкреслював, визначаючи свободу також як безпеку громадянина, яка забезпечується наявністю в державі справедливих кримінальних законів.

Таким чином, Монтеस्क'є не пов'язував політичну свободу з якоюсь певною формою правління, зокрема з демократією, підкреслюючи, що політична свобода може бути тільки в державі, де всі відносини регулюються правом і де закони панують над волею правителів. У деспотії немає законів, а тому нема і політичної свободи, там панують свавілля і рабство. Отже, мірою свободи у Монтеस्क'є незмінно виступає право. Свавілля, зловживання владою впливає з людської природи. «Будь-яка людина, наділена владою, схильна зловживати нею, і вона йде в цьому напрямку, поки не досягне встановленої для неї межі», — писав мислитель. Тому верховенство права, у концепції Монтеस्क'є, може бути забезпечене лише поділом влади на законодавчу, виконавчу і судову для того, щоб «різні влади могли взаємно стримувати одна одну»².

Значний вплив на подальший розвиток теоретичних уявлень про політичне право справили праці Ж.-Ж. Руссо. На думку сучасних дослідників, його трактат «Про суспільний договір, або принципи політичного права» є першою спробою виокремити політичне право із системи суспільних і юридичних норм. «Руссо замінив особисте право політичним, тобто дав кожному члену суспільства право брати участь в усіх спільних рішеннях, тим самим для особистої свободи не залишається місця, оскільки людина поглинається свободою політичною»³. Суспільний договір несе в собі політичне право, а політичне право відображає зміст суспільного договору.

Ж.-Ж. Руссо вважав за можливе укладення між представниками самого народу такого договору, за яким кожен громадянин залишався б вільним і користувався відповідними політичними правами. Він формулював сутність суспільного договору та його основну мету так: «Знайти таку форму асоціації, яка захищає та

оберігає усією загальною силою особистість і майно кожного із членів асоціації і завдяки якій кожен, поєднуючись з усіма, підкоряється, проте, тільки самому собі і залишається таким же вільним, як і раніше. Таке основне завдання вирішує Суспільний договір»⁴. Ж.-Ж. Руссо вважав, що вся влада переходить до суверена, яким є всі учасники договору, тобто народ. Політична свобода, на думку мислителя, можлива тільки тоді, коли громадяни приймають закони і знаходяться під їх захистом. «Щоб впорядкувати ціле, або створити найкращу форму держави, слід зважати на різні відносини. Закони, які управляють цими відносинами, мають назву політичних законів і іменуються також основними законами — не без відомих причин, якщо це закони мудрі... При будь-якому стані справ народ завжди має владу змінити свої закони, навіть найкращі...»⁵.

Ліберальне праводержавознавство початку ХХ ст. розглядало завдання та функціонально-телеологічне призначення держави та державної влади, не відриваючи їх від соціальних відносин. На думку С. А. Котляревського, державна влада в конституційній державі набула нових рис. «Держава при всій своїй організації... виявляє глибоку зміну в характері влади ... остання дедалі більше розглядається як така, що існує не задля самої себе, а задля тих завдань, що в усіх сферах поставлені перед державою»⁶. На державу покладений обов'язок піклування про загальне благо; державній владі ставали дедалі більш притаманними соціальні прагнення, метою яких було поступове створення сприятливих соціально-економічних умов існування людини в суспільстві. С. А. Котляревський, окрім соціальної функції держави, виділив політичну, яка виявлялася в діяльності державної влади щодо самозбереження держави від зовнішніх загроз та внутрішніх зазіхань.

В умовах формування сучасної вітчизняної доктрини політичного права особливо актуалізується вивчення теоретичної спадщини українських учених, які заклали підмурок національної державності. До них насамперед належить творча спадщина видатного українського вченого В. Й. Старосольського. Політична концепція вченого розкривається у його численних працях, зокрема «Теорія нації» (Відень, 1922), «До питання про форми держави» (Львів, 1925), «Методологічна проблема в

науці про державу» (Прага, 1925), «Про цінність права» (Львів, 1928), «З боротьби за право» (Львів, 1928), «Політичне право» (Подєбради, 1933, Регенсбург, 1950), «Криза конституційної держави» (Подєбради-Прага, 1933), «Держава і право: причинок до проблеми правовости держави» (Львів, 1934) та ін. Втім квінтесенцією його поглядів на політичне право стала праця «Держава і політичне право» (Подєбради, 1924, 1925)⁷. Лише останнім часом сформульовані ним теорії та доктринальні підходи поступово стають предметом уваги вітчизняних науковців.

Для того, щоб зрозуміти характеристики В. Й. Старосольським суті методологічної проблеми політичної науки та його концепцію політичного права загалом, слід зазначити, що він називав політологію «наукою про державу», будучи прихильником інтерпретації політики за посередництвом держави. Він вважав, що в її діяльності концентрується основний зміст політики. Держава — це основна категорія політичної теорії, яка дає ключ до розуміння сутності й призначення політики, тільки розкривши питання про її природу, можна виділити політику з усієї суспільної системи і комплексу суспільних відносин. Політологія власне сформувалася спочатку як державознавча дисципліна, покликана вивчати призначення і функції державних і політичних феноменів, інститутів, процесів⁸.

Його курс лекцій «Політичне право»⁹, протягом тривалого часу багато доопрацьовувався і в закінченому вигляді був надрукований вже після смерті в 1950 р. Політичне право у концепції Старосольського не тотожне конституційному праву в його сучасному розумінні. Воно виникло одночасно з феноменом влади і владарювання, означає право здійснювати владу, а відтак історично за давнє і не залежить від інституту конституціоналізму.

Обґрунтувавши концепцію нації як політичної спільноти, центру всіх інтересів, а держави — як засобу їх реалізації, В. Старосольський робить висновок про право як інструмент здійснення влади, реалізації політичної волі й інтересів нації. Відтак право державне має політичну природу, право держави і є політичне, державне право. Нація самовизначається, створюючи державу як інструмент здійснення її політичної волі. Отже, держава, в якій сувереном є народ, нація, носієм політичної волі —

громада, вільний громадянин, «стає людською установою, що має служити одобреним людським розумом цілям»¹⁰.

У цих та інших своїх працях В. Й. Старосольський виступав апологетом правової держави, яку вважав найвищою формою розвитку інституту держави. «Конституційну державу» він розглядав як історичний тип держави, що у свій час за певних обставин логічно прийшов на зміну «державі абсолютиській». Серцевину такої держави становлять насамперед права та свободи людини, демократія та народний суверенітет, поділ влади. Цю державу вчений називає «...дитиною раціоналізму XVII та XVIII століть, дитиною віри в людський розум, абсолютний та незмінний, незалежний від будь-яких «історичних», себто мінливих обставин». Водночас «конституційна держава», як і будь-який інший історичний тип держави, постійно перебуває в процесі свого еволюційного розвитку, а неврахування фактора останнього, на думку вченого, може призвести до реальної появи певних загроз її існуванню як такої. Саме тому нові виклики часу («суспільна диференціація», «класи», «нації», «нові підходи у міждержавних зв'язках» тощо) потребували належного реагування з боку як демократичного суспільства, так і самої держави. При цьому В. Й. Старосольський не говорив про те, що може (чи повинно) прийти на зміну «конституційній державі», яку він розглядав як вершину демократичного поступу людства.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що політико-правові погляди вищезгаданих та інших мислителів вплинули не лише на розвиток правового підходу до політики, а й на зародження теоретичних поглядів щодо політичного права. Саме під впливом згаданих політико-правових теорій сформувалося нове людиноцентричне розуміння державно-правових явищ та процесів: право і держава постали як дві нерозривні сутності, чиє існування і взаємозв'язок знаходяться у синергетичній єдності. Тобто держава і право почали розглядатися не як певні відокремлені явища суспільного життя, а як два взаємозв'язані феномени.

Аналізуючи публікації сучасних західних науковців, слід зауважити, що більшість політико-правових досліджень стосуються проблем правової легітимності влади; розвитку інститутів захисту прав людини (К. Альтер, Е. Ерман, Н. Молер, К. Фріц);

дієвості (ефективності) політичних рішень, рівня підтримки політичної системи суспільною думкою (Д. Девайн, Р. Най, Р. Патнем, С. Розенстоун, Дж. Сосс, Дж. Хансен, М. Шудсон); стабільності й ефективності демократій, а також пов'язані з цим питання розвитку громадянського суспільства, боротьби з тероризмом, проблеми імміграції (Е. Арато, Р. Вудбері, Дж. Вільсон, Т. Драгу, Дж. Козн, М. Полборн, В. Остром, С. Хаггард); політизації права і юридизації політики як загроз для розвитку нових демократичних держав (К. Клейтон, Дж. Фереджон) та ін.

Тобто на перший план у політологічних і правових дослідженнях виступають такі спільні проблеми, як забезпечення прав людини, соціальної справедливості, легітимності політичної влади, правовладдя (верховенства права), що є важливими складовими розбудови правової держави. Водночас про політику дедалі частіше говорять не лише як боротьбу за владу, а як про важливий інструмент управління для створення ефективного механізму правового регулювання політичних відносин, як цивілізоване використання правових засобів при реалізації політичних рішень, формуванні високої правової культури суспільства.

Слід зазначити, що за останні роки на Заході з'явилося чимало напрямів дослідження політичних аспектів права, які отримали різні назви: «право і політика» (law and politics), «емпіричні правові дослідження» (empirical legal studies), «політико-правові дослідження» (political and legal studies). Ці та інші напрями й тенденції розвитку політичної доктрини в цілому знайшли відображення у вітчизняній політичній науці¹¹.

Традиційно під політичним правом у сучасній політичній доктрині розуміють, по-перше, явище політичного життя, яке має природний характер¹²; по-друге, сукупність політико-правових норм, що відображають і регулюють колективне та індивідуальне життя людей щодо узгодження та втілення у життя загальних інтересів, цілей, ідеалів, використовуючи при цьому багато засобів, головним із яких є феноменологія політичної влади¹³; по-третє, право, яке має неюридичну природу, як право суспільних змін, як право динамічне, де постійно присутня ситуація вибору і плюралізм мислення, прийняття рішень і діяльності¹⁴; по-четверте, норми, яких необхідно дотримуватися

у політиці, щоб в управлінні суспільним життям не порушувалися закони соціальної природи¹⁵; по-п'яте, відображення дедалі зростаючої легалізації політики і публічного адміністрування в епоху домінування писаних конституцій¹⁶; по-шосте, як фундаментальну основу правової політології, оскільки саме право постає для неї критерієм оцінки всієї політики, від нього залежить легітимність, дієздатність політики, її сприйняття усіма членами суспільства¹⁷.

Аналіз наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених свідчить, що без політичного права неможливий продуктивний та динамічний розвиток суспільства і держави, як і повноцінне функціонування особи. Спираючись на теоретичні напрацювання вищезазначених науковців, слід погодитися з тим, що поява у науковому дискурсі політичного права, його оформлення у самостійний напрям досліджень свідчать про нерозривну єдність політики і права, зростання ролі останнього в регулюванні політичних відносин, організації та діяльності держави і суспільства в цілому.

Сутність та зміст політичного права необхідно розглядати та розуміти з різних позицій: аксіологічної, гносеологічної, онтологічної, функціональної, організаційної, комунікативної, дефінітивної тощо. Тільки у своїй єдності ці та інші аспекти у розумінні сутності політичного права (у тому числі у контексті ідей та цінностей політичної науки, її змістовних та системно-структурних характеристик, серед яких демократія, політична свобода, політична влада, політична відповідальність, політична свідомість, політичний порядок, політична психологія, політичне прогнозування, політичний компроміс тощо) дають змогу говорити про існування даного феномена не лише як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних політичних ідей та принципів, а також реальної практичної політичної діяльності.

Симбіоз сутнісних, змістовних, системно-структурних та функціонально-телеологічних характеристик політичного права

дозволяє, *по-перше*, зрозуміти зміст багатьох сучасних політичних концепцій та доктрин, в основі яких гідність людини, верховенство права, суверенітет народу, демократія, парламентаризм, соціальна солідарність, самоорганізація тощо. Тому тільки за умови їх концептуальної, інституціональної та функціональної інсталяції у механізм демократичної політичної системи суспільства політичне право стає оптимальною та, по суті, універсальною основою для вирішення різних політичних питань, у тому числі та насамперед прав людини, що свідчить про колосальний гуманістичний потенціал інститутів політичної влади.

По-друге, політичне право не має протиставлятися або отожднюватися виключно з конституційним або адміністративним правом. Політичне право є багатовимірним соціально-політичним феноменом: це і політична ідея, і політична теорія, і напрям у політичній науці, і глобальна політична практика, і нормативне утворення тощо.

По-третє, політичне право — це метатеоретичне наукове явище, предтечею якого є численні спроби теоретичного осмислення досвіду розвитку політичної влади в різних країнах. Саме тому вкрай важливе узагальнення різнопланових досліджень політичних систем, як і акумулювання різних наукових традицій в рамках сучасної політичної та юридичної науки.

1. Монтескьє Ш. Избранные сочинения / под ред. М. П. Баскина. Москва: Изд-во политической литературы, 1955. С. 442. 2. Там само. С. 345. 3. Баранов П. П., Шпак В. Ю. Политическое право в многообразии своих определенностей: философский анализ. *Философия права*. 2007. № 1. С. 8. 4. Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре, или принципы политического права. *Об общественном договоре. Трактаты* / Пер. с фр. Москва: «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. С.207. 5. Там само. С. 243. 6. Котляревский С. А. Власть и право: Проблема правового государства. Москва: Тип. «Мысль» Н. П. Меснянкин и Ко, 1915. С. 19. 7. Старосольський В. Й. Держава і політичне право. В 2 ч. Київ: Видавництво Логос Україна, 2017. Ч. 1. 592 с.; Ч. 2. 472 с. 8. Старосольський В. Причинки до теорії соціології. Львів, 1904. С. 24. 9. Старосольський В. Політичне право: курс лекцій. Регенсбург-Новий Уль: УТГІ, 1950. 373 с. 10. Кресіна І., Згурська В., Кресін О. Концепція національної держави та політичного права Володимира Старосольського. *Старосольський В. Й. Держава і політичне право*. В двох частинах. Київ: Видавництво Логос Україна, 2017. Ч. 1. XXIX-XXX. 11. Кресіна І. О., Сотник А. Л. Правова політологія: проблеми наукової інституціоналіза-

ції. *Правова держава*. 2014. Вип. 25. С. 291–309; Кресіна І. Становлення школи правової політології. *Право України*. 2014. № 5. С. 224–235; Сотник А. Л. Правова політологія: передумови становлення та особливості процесу інституціоналізації. *Держава і право*. Сер. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 58. С. 676–682; Сотник А. Л. До питання про ідейно-теоретичні засади правової політології як нового напрямку наукових досліджень. *Держава і право*. Сер. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 56. С. 652–656; Сотник А. Л. Проблематика розвитку правової політології у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі. *Держава і право*. Сер. Політичні науки. 2015. Вип. 68. С. 3–10 та ін. 12. Яровенко Л. Становлення політичного права: загальнотеоретичний аналіз. *Юридичний вісник*. 2010. № 1. С. 4–7. 13. Аникевич А. Г. Политическая власть: вопросы методологии исследования. Красноярск: Изд-во Красноярск. ун-та, 1986. 230 с.; Байтин М. И. Государство и политическая власть. Теоретическое исследование: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. Москва, 1973. 52 с.; Довгий С. В. Особливості інституціоналізації політичної влади України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / ОНЮА. Одеса, 2007. 15 с.; Логінова Н. А. Политическая власть: Формирование и функционирование в современной России: Политико-правовой аспект: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Российской академия управления. Москва, 1992. 21 с.; Манжола П. Г. Роль громадянського суспільства у легітимації політичної влади в Україні: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 18 с.; Мацола М. І. Політична та державна влада: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. акад. внутрішніх справ. Київ, 2011. 18 с.; Цокур Є. Г. Джерела легітимності політичної влади в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2012. 36 с. та ін. 14. Мизулин М. Ю. Политология права: исходные основания и принципы. *Публичное пространство, гражданское общество и власть: опыт развития и взаимодействия* / Редкол.: А. Ю. Сунгуров (отв. ред.) и др. Москва: Российская ассоциация политической науки; РОССПЭН, 2008. С. 246–258. 15. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу: монографія. Київ: Атіка, 2008. С. 195. 16. Tardi G. Law of democratic governance / reviewed by Yu Xingzhong. Toronto: Carswell, 2004. URL: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/lpbr/subpages/reviews/tardi0905.htm>. 17. Кресіна І. О., Сотник А. Л. Правова політологія: проблеми наукової інституціоналізації. *Правова держава: Щорічник наук. праць*. 2014. Вип. 25. С. 306.

References

1. Monteske Sh. Izbrannyye sochineniya / pod red. M. P. Baskina. Moskva: Izd-vo politicheskoy literatury, 1955. S. 442.
2. Tam samo. S. 345.
3. Baranov P. P., Shpak V. Yu. Politicheskoe pravo v mnogoobrazii svoih opredelennostey: filosofskiy analiz. *Filosofiya prava*. 2007. № 1. S. 8.
4. Russo Zh. Zh. Ob obshchestvennom dogovore, ili printsipy politicheskogo

prava. *Ob obschestvennom dogovore. Traktaty* / Per. s fr. Moskva: «KANON-press», «Kuchkovo pole», 1998. S.207. **5.** Tam samo. S. 243. **6.** Kotliarevskiy S. A. Vlast y pravo: Problema pravovogo hosudarstva. Moskva: Typ. «Mysl» N. P. Mesnianskyn y Ko, 1915. S. 19. **7.** Starosolskiy V. Y. Derzhava i politychne pravo. V dvokh chastynakh. Kyiv: Vydavnytstvo Lohos Ukraina, 2017. Ch. 1. 592 s.; Ch. 2. 472 s. **8.** Starosolskiy V. Prychynky do teorii sotsiolohii. Lviv, 1904. S. 24. **9.** Starosolskiy V. Politychne pravo: kurs lektsii. Regensburg-Novyi Ul: UTHI, 1950. 373 s. **10.** Kresina I., Zghurska V., Kresin O. Kontseptsiiia natsionalnoi derzhavy ta politychnoho prava Volodymyra Starosolskoho. *Starosolskiy V. Y. Derzhava i politychne pravo*. V dvokh chastynakh. Kyiv: Vydavnytstvo Lohos Ukraina, 2017. Ch. 1. XXIX–XXX. **11.** Kresina I. O., Sotnyk A. L. Pravova politolohiia: problemy naukovoï instytutsionalizatsii. *Pravova derzhava*. 2014. Vyp. 25. S. 291–309; Kresina I. Stanovlennia shkoly pravovoï politolohii. *Pravo Ukrainy*. 2014. № 5. S. 224–235; Sotnyk A. L. Pravova politolohiia: peredumovy stanovlennia ta osoblyvosti protsesu instytutsionalizatsii. *Derzhava i pravo*. Ser. Yurydychni i politychni nauky. 2012. Vyp. 58. S. 676–682; Sotnyk A. L. Do pytannia pro ideino-teoretychni zasady pravovoï politolohii yak novoho napriamu naukovykh doslidzhen. *Derzhava i pravo*. Ser. Yurydychni i politychni nauky. 2012. Vyp. 56. S. 652–656; Sotnyk A. L. Problematyka rozvytku pravovoï politolohii u vitchyznianomu y zarubizhnomu naukovomu dyskursi. *Derzhava i pravo*. Ser. Politychni nauky. 2015. Vyp. 68. S. 3–10 ta in. **12.** Yarovenko L. Stanovlennia politychnoho prava: zahalnoteoretychnyi analiz. *Yurydychnyi visnyk*. 2010. № 1. S. 4–7. **13.** Anikevich A. G. Politicheskaya vlast: voprosy metodologii issledovaniya. Krasnoyarsk: Izd-vo Krasnoyarsk. un-ta, 1986. 230 s.; Baytin M. I. Gosudarstvo i politicheskaya vlast. Teoreticheskoe issledovanie: avtoref. dis. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.01 / Moskovskiy gosudarstvenniy universitet im. M. V. Lomonosova. Moskva, 1973. 52 s.; Dovhyi S. V. Osoblyvosti instytualizatsii politychnoi vlady Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.01 / ONIuA. Odesa, 2007. 15 s.; Loginova N.A. Politicheskaya vlast: Formirovanie i funktsionirovanie v sovremennoy Rossii: Politiko-pravovoy aspekt: avtoref. diss. ... kand. yurid. nauk: 12.00.01 / Rossiyskaya akademiya upravleniya. Moskva, 1992. 21 s.; Manzhola P. H. Rol hromadianskoho suspilstva u lehitymatsii politychnoi vlady v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.01 / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2009. 18 s.; Matsola M. I. Politychna ta derzhavna vlada: teoretyko-pravovi problemy spivvidnoshennia ta vzaïemodii: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Nats. akad. vnutrishnikh sprav. Kyiv, 2011. 18 s.; Tsokur Ye. H. Dzherela lehitymnosti politychnoi vlady v konteksti vzaïemodii derzhavy ta hromadianskoho suspilstva: avtoref. dys. ... d-ra polit. nauk: 23.00.02 / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 2012. 36 s. ta in. **14.** Mizulin M. Yu. Politologiya prava: ishodnye osnovaniya i printsipy. *Publichnoe prostranstvo, grazhdanskoe obschestvo i vlast: opyt razvitiya i vzaïmodeystviya* / Redkol.: A. Yu. Sungurov (otv. red.) i dr. Moskva: Rossiyskaya assotsiatsiya politicheskoy nauki; ROSSPEN, 2008. S. 246–258. **15.** Kostenko O. M. Kultura i zakon – u protydivi zlu: monohrafiia. Kyiv: Atika, 2008. S. 195. **16.** Tardi G. Law of

democratic governance / reviewed by Yu Xingzhong. Toronto: Carswell, 2004. URL: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/lpbr/subpages/reviews/tardi0905.htm>. 17. Kresina I. O., Sotnyk A. L. Pravova politolohiia: problemy naukovoï instytutsionalizatsii. *Pravova derzhava: Shchorichnyk nauk. prats.* 2014. Vyp. 25. S. 306.

Batanova Nataliya. Genesis and conceptualization of political law

The article explores the problems of formation and conceptualization of political law. Studying the political and legal heritage of thinkers of the past, the political and legal views, theories and doctrines formulated by them have not only provided the philosophical basis for further shaping the legal approach to politics, consolidating the idea of the rule of law, but also helped to give birth to the concept of political law.

It was under the influence of the aforementioned political-legal theories that a new human-centric understanding of state-legal phenomena and processes emerged: law and the state emerged as two inseparable entities whose existence and interconnection are in synergistic unity. In other words, the state and the law began to be regarded not as separate phenomena of social life, but as two interrelated phenomena.

The conceptual analysis of the scientific views of native and foreign scientists shows that without political law, productive and dynamic development of society and the state, as well as the full functioning of the individual, are impossible. Based on the theoretical achievements of the above scientists, it should be agreed that the emergence in the scientific discourse of political law, its design in a separate direction of research testify to the indissoluble unity of politics and law, the increasing role of the latter in regulating political relations, organization and activity of the state and society as a whole.

It is noted that the essence and content of political law must be viewed and understood from different points of view: axiological, epistemological, ontological, functional, organizational, communicative, definitive, etc. Only in their unity are other aspects identified in the understanding of the essence of political law (including in the context of the ideas and values of political science, its substantive and systemic and structural characteristics, including democracy, political freedom, political power, political responsibility, political consciousness, political order, political psychology, political forecasting, political compromise, etc.) allow us to speak about the existence of this phenomenon not only as an attractive conceptual model, but also an objective reality that has an ideological, epistemological, ontological, civilizational, institutional, constitutional, normative, functional-teleological, historical, national and mental parameters that have evolved under the influence of relevant political ideas and principles, as well as real practical political activity.

Key words: political law, legal political science, politics, law, state.